

УДК 37.011+37.013.3

ІВАННА ОЗАРКО,
кандидат філологічних наук, доцент
(Івано-Франківськ, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу)
IVANNA OZARKO,
candidate of philological sciences, assistant professor
(Ivano-Frankivsk, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas)
orcid.org/0000-0002-8205-1068

**Історіографічний аспект проблем підготовки вчителів іноземних мов
у європейських вищих навчальних закладах**

**Historiographical Aspect of Problems Arising in the Process of a Foreign Language Teacher
Training in European Higher Education Institutions**

У статті проаналізовано стан дослідження проблеми організації навчання в сучасній системі вищої педагогічної освіти країн Європи. З метою удосконалення змісту вищої освіти університети використовують нові методи організації навчання: гнучкий графік занять, різноманітність модулів, навчання з повною або частковою зайнятістю, вечірні курси, стаціонарну чи дистанційну освіту. Зміст навчання проектується на основі принципів гуманізації, диференціації і персоніфікації навчання, поступовим нарощуванням знань із теоретичних дисциплін. Дисципліни в навчальних планах коледжів і університетів об'єднані у блоки: професійно-педагогічний, спеціальний і загальноосвітній. Підготовка вчителів іноземних мов у країнах європейського простору здійснюється за паралельною, послідовною і альтернативною моделями. Останнім часом спостерігається тенденція змішування двох моделей освіти: право викладання у початковій і середній школах мають учителі, які навчаються як за паралельною, так і за послідовною моделями. Альтернативні моделі подано низкою ефективних програм, що передбачають додаткові можливості в отриманні ступеня для майбутніх учителів чи вчителів, що мали перерву у своїй діяльності.

Ключові слова: вищі навчальні заклади, професійна підготовка, моделі, система освіти, курси, навчальні програми, тенденції, європейський освітній простір.

This state of the problem research regarding the teaching process organization in the modern system of higher pedagogical education in European countries is analyzed in the article. With the aim of the higher education improvement, universities use new methods of the teaching process organizations, such as self-paced studies, variety of study modules, full-time or part-time studies, evening courses, daytime or distant education. The content of studies is developed based on principles of education humanization, differentiation and personification, with gradual increase of theoretical knowledge. Educational subjects in college and university curricula are divided in the following units: professional pedagogical, special and general education courses. Training of foreign language teachers in European area is performed using parallel, sequential and alternative models. Lately, there has been a tendency to combine two education models: teachers trained by parallel and sequential models are entitled to teach in primary and secondary schools. Alternative models are represented by a series of effective programs providing for additional possibilities of receiving a degree for future teachers or those who had a break in their working activity.

The main idea of methods that are actively used in the education of future teachers of foreign languages in universities in Europe, is that the work of teachers must be realized through action. In developing the theoretical foundations of professional teacher education with special attention to the education of the future teachers of such qualities: professionalism, cognitive position of openness and a desire to progress, to learning, communicativeness, capacity for introspection, reflection, the desire to develop students ability to exercise creative approach to learning, the ability to develop their own pedagogical strategies based on self-observation and self-evaluation of own teaching practice.

Key words: higher education institution, professional training, models, education system, courses, training programs, tendencies, European education area.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Для сучасної педагогічної науки актуальним є вивчення тенденцій розвитку міжнародного освітнього простору, особливостей їх впливу на системи освіти окремих країн. Тому особливого значення набуває вивчення сучасних процесів становлення педагогічної освіти на Європейському континенті, що є актуальним у світлі перспектив інтеграції України в загальноєвропейський освітній простір.

Аналіз досліджень і публікацій... Деякі аспекти професійної підготовки вчителів іноземних мов розглянуто в таких напрямках: ресурсне забезпечення інформацією педагогічних кадрів у Франції (І.Жуковський); система освіти Франції (Г.Єгоров, І.Зязюн, К.Корсак, Л.Пуховська); питання вивчення системи педагогічної освіти Великобританії та інших розвинутих країн Європи на різних етапах розвитку присвячено дослідження вітчизняних (Н.Авшенюк, В.Базуріна, О.Демченко, Ю.Кіщенко, С.Коваленко, О.Кузнецова, О.Леонтєва, М.Лещенко, А.Парінов, С.Різниченко, С.Синенко, Р.Сойчук, О.Сухомлинська, Л.Штефан, Н.Яцишин та ін.) і зарубіжних учених (Р.Армфелт, Д.Барнет, К.Берн, Т.Бечер, Г.Бірідей, М.Вебер, Г.Вітті, Х.Гарденер, Б.Гір, С.Грейб, Р.Даренфілд, Р.Дінгвол, Г.Кірк, С.Курисої, М.Лейн, Д.Лорілорд, А.Мамфорд, Л.Масей, Ш.Матер, Р.Моррісон, А.Ніелл, О.Осер, Д.Псотка, Д.Робсон, Д.Саус, Д.Сендхолдц, І.Сміс, А.Сокіт, Л.Стенхаус, А.Фурлонг, П.Хані, Д.Ханг, А.Харгевес, Х.Хелсбай, Є.Холі, С.Хупер, Т.Шанін та ін.).

Виклад основного матеріалу... Важливо усвідомлювати роль глобального й національного в освітніх стратегіях кожної країни, пов'язуючи глобалізацію з подоланням обмеженості, ізоляваності і замкнутості, а національну специфічність – з протистоянням уніфікаційним процесам у педагогічних практиках освітніх систем.

У вітчизняній педагогіці відсутні наукові праці, в яких обґрунтовувалися б конкретні питання професійної підготовки вчителів іноземних мов. Відтак становлення і розвиток системи професійної підготовки вчителів іноземних мов Європейських країн, зокрема Франції, засвідчило наявні в сучасній професійно-педагогічній підготовці істотні суперечності, зокрема: 1) між вимогами до професійних якостей учителя і реальними умовами його роботи; 2) ілюстративно-пояснювальним типом традиційної педагогічної освіти й активним інноваційним характером професійної діяльності; 3) інтенсивним використанням загальнонаукових сучасних ідей і методів у більшості наук і недостатнім теоретичним обґрунтуванням їх використання в педагогіці; 4) потребою розробки комплексних моделей професійної діяльності вчителя і домінуванням ізоляованих моделей у педагогічній теорії і практиці [1, с. 3].

Так, для системи педагогічної освіти Англії, як довела А.Соколова, є характерними: тьюторський спосіб побудови вищої освіти, механізми самокоригування системи через щорічну оцінку роботи кожного викладача шляхом письмових відгуків (academic review) і взаємних оцінок колег (peers review), попит на бакалаврів на ринку праці, оновлення керівників університетів шляхом конкурсних виборів кожні 2-3 роки, належне матеріальне й інформаційне забезпечення навчального процесу, відсутність державних стандартів, які регламентують викладання змісту і час дисциплін, перевага державного сектора, прагнення до професіоналізації університетських програм для учителів, логічно обґрунтований і прагматичний підхід до процесу підготовки вчителів, демократичність і фактична відсутність бюрократичних проявів [2, с. 8].

Особливість професійної підготовки вчителів іноземних мов полягає в тому, що до середини 80-х років ХХ ст. вона здійснювалася в основному на базі центрів з вивчення іноземних мов при провідних університетах, де навчалися не тільки студенти, а й громадяни, які не могли вчитися за повною університетською програмою. До 90-х років ХХ ст. головні університетські центри здійснювали професійно-педагогічну підготовку вчителів іноземних мов, а з 90-х років ХХ ст. їх функції обмежуються в основному лінгвістичною освітою. При розробці теоретичних засад професійної педагогічної освіти особлива увага звертається на виховання у майбутнього вчителя таких якостей: професіоналізм, когнітивна позиція відвертості і прагнення до прогресу, до навчання, комунікативність, здатність до самоспостереження, до рефлексії, прагнення розвивати в учнів здібності, здійснювати креативний підхід до навчання, уміння розробляти власні педагогічні стратегії на основі самоспостереження і самооцінки власної педагогічної практики.

Тому, вчитель одночасно виконує такі функції: учитель-керівник (керування процесом навчання); учитель-спостерігач (здібність учителя досконально розпізнати вміння взаємодіяти, поведінку і реакцію студентів); учитель-діагност (виявлення сильних і слабких сторін у студентів, продумане використання програм, що співвідносяться зі здібностями студентів); учитель-наставник (визначення мети і цілі навчання відповідно до змісту навчального плану й навчальних програм); учитель-організатор (організація навчального процесу, що визначається рамками навчального плану); учитель-ініціатор (вибір відповідного навчального матеріалу, теми, плану уроку, індивідуальної програми); учитель-методист (посередник між окремим студентом і групою); учитель-мотиватор (підтримання інтересу до навчання); учитель-консультант (навчальні, особисті, соціальні й емоційні питання та проблеми); учитель-експерт (оцінювання здібностей студентів у досягненні результатів і прогресу в навчанні) [2, с. 10].

У зв'язку з цим, створення університетських інститутів – це єдина структура з підготовки вчителів, одна з найбільш значних реформ у системі професійної педагогічної освіти Європи. Завданнями УППВ є: 1) розвивати систему навчання державної та іноземних мов; 2) приділяти належну увагу вихованню й навчанню у сфері мистецтв; 3) розширювати плюрдисциплінарні

знання та вміння; 4) розвивати інформаційні технології та виявляти взаємозв'язки між різними навчальними дисциплінами [1, с. 11]. Водночас, зокрема вищі педагогічні школи (Нормальні школи) Франції готують студентів до фундаментальних або прикладних досліджень, до викладання в університетах і класах підготовки до вищих шкіл. ВПШ мають багато дослідницьких центрів. Вступ у ВПШ є дуже селективний: необхідно успішно закінчити дворічні підготовчі класи відповідного профілю. За умовами вступу випускники повинні не менше 10 років провести в державному секторі освіти. Навчання триває чотири роки; випускники дістають сертифікат, який дає право викладання, що може доповнюватися додатковим іспитом («агрегація»), складання якого позитивно впливає на підвищення зарплатні і кар'єру [1, с. 9].

Відтак на сучасному етапі розвитку європейської професійної підготовки вчителів іноземних мов новітніми технологіями визначено такі: 1) забезпечити якнайкраще їхню власну освіту; 2) сконцентрувати освіту викладачів іноземних мов на знаннях, які вони будуть застосовувати у своїй роботі; 3) поновити конкурсний відбір учителів; 4) зробити підготовку до конкурсу більш привабливою, а навчання професії більш прогресивним; 5) готувати викладачів іноземних мов до своєї майбутньої професії, комбінуючи практику з теоретичною підготовкою; 6) розширити поле компетентності вчителів іноземних мов; 7) удосконалити систему оцінювання [1, с.12]. У зв'язку з цим головною ідеєю методів, що активно застосовуються в освіті майбутніх учителів іноземних мов у ВНЗ Європи, є те, що робота вчителя має бути осмислена через дію. Тому «Педагогічні майстерні професіоналізації» зосереджені на аналізі й вивченні практики, а метою таких експериментальних лабораторій є підготовка до проведення уроків на високому методичному рівні та науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів іноземних мов, що є обов'язковим напрямом професійно-педагогічної підготовки.

У деяких країнах, зокрема в Німеччині, університети відповідають за теоретичну частину підготовки майбутнього вчителя, а місцеві органи народної освіти і школи за практичну. У Франції загальна й спеціальна підготовка вчителя середньої школи проходить в університеті, а професійно-педагогічна (теоретична й практична) у спеціальних центрах. У Великобританії нині вибудовується нова модель, за якою університети здійснюють цілісну теоретичну підготовку вчителів, а практична професійна підготовка повністю переноситься в школу. Таким чином, можна говорити про багатоваріантність взаємозв'язку університетів з іншими інституціями у справі підготовки вчителів. Терміни професійної підготовки варіюються від курсів для вчителів профтехосвіти, технічних і комерційних шкіл (у більшості країн) до програм, які здійснюються протягом 5-7 років (Франція, Німеччина, Іспанія). Навчальні програми теж мають різну організацію та структуру, особливо в країнах з децентралізованою системою управління освітою, де вузи самостійно складають навчальні плани й програми навіть у межах одного й того самого вищого навчального закладу. Взаємозв'язок та взаємопов'язаність складових навчальної програми загальної освіти, спеціальної підготовки простежується у функціонуванні кількох найпоширеніших моделей.

Збільшенню кількості структурних модифікацій підготовки вчителів сприяє поширення в країнах Західної Європи модульних навчальних програм та введення циклічної структури навчальних планів. Суть принципу циклічності полягає в розподілі курсів навчання на досить самостійні періоди, протягом яких студент оволодіває певною сумою знань та вмінь з майбутнього фаху. Йдучи шляхом індивідуалізації та диференціації підготовки вчителів, у деяких країнах студентам дають право самим визначати черговість навчальних модулів, через що спостерігається велика кількість індивідуальних навчальних планів. Принципові відмінності існують між так званими однофазною та двофазною моделями базової підготовки вчителів. За першої учитель, успішно завершивши базову підготовку, може одразу посісти педагогічну посаду. За другої теоретична підготовка майбутніх учителів зосереджується у вищому навчальному закладі (перша фаза), а практична (друга фаза) переноситься в школу й спеціальні регіональні центри. На другій фазі практична робота в школі поєднується з навчанням на спеціальних курсах, де засвоюються методики викладання спеціальних дисциплін і питання психолого-педагогічної підготовки. Статус повноправного вчителя надається лише після успішного завершення другої фази навчання, написання диплома та складання державного іспиту.

Професійна підготовка вчителів, зокрема англійської мови у ВНЗ Польщі на організаційному і змістовому рівнях мають такі особливості: більший вибір закладів із підготовки вчителів англійської мови, двоступенева підготовка вчителів, наявність стандарту підготовки вчителів, ширший спектр другої спеціалізації, зменшення терміну навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр», відповідність обсягу кредитів навчальних програм європейському стандарту, зменшення переліку академічних дисциплін, звуження термінів і видів педагогічної практики.

Надзвичайна структурна різноманітність базової професійної підготовки, яка бере початок в традиційному для Європи дуалізмі систем педагогічної освіти (фактичне існування двох систем

підготовки вчителів для дошкільної ланки і початкової школи та для середньої школи), нині зумовили нові структурні модифікації, які забезпечують варіативність навчання (вибір різних освітніх і професійних програм, курсів), його гнучкість щодо соціальних змін. Більшість систем та моделей професійної підготовки вчителів будується на статичних концепціях педагогічної освіти, які абсолютизують базову педагогічну підготовку, розглядаючи її як достатню для тривалого професійного життя вчителя. Проте під впливом ідей неперервної педагогічної освіти в сучасних умовах утверджується погляд на педагогічну освіту як на відкриту динамічну систему.

Висновки... Таким чином, доцільність упровадження у практику підготовки вчителів в Україні таких методів навчання: інтелектуально обґрунтованого, метод «студент навчає студента», конструктивістський принцип навчання, оцінка студентами діяльності педагога.

Список використаних джерел і літератури /References:

1. Голотюк О. В. Підготовка вчителів іноземних мов в університетах Франції: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / О.В.Голотюк / Автореф. дис... канд. пед. наук. – Одеса, 2007. – 20 с. / Holotiuk O. V. *Pidhotovka vchyteliv inozemnykh mov v universytetakh Frantsii (Training off oreignlanguage teacher sin the universities of France)*, Odesa, 2007, 20 p. [in Ukrainian].

2. Соколова А. В. Професійна підготовка вчителя у системі педагогічної освіти Англії і Шотландії: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / А.В.Соколова / Автореф. дис... канд. пед. наук. – Одеса, 2009. – 22 с. / Sokolova A. V. *Profesiina pidhotovka vchytelia u systemi pedahohichnoi osvity Anhlii i Shotlandii (Professional training of a teacher in the system of pedagogical education of England and Scotland)*, Odesa, 2009. – 22 p. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: «21» жовтня 2016 р.

Стаття прийнята до друку: «04» листопада 2016 р.

Рецензенти:

Вихрущ В. – доктор педагогічних наук, професор

Стражнікова І. – доктор педагогічних наук, доцент

Озарко Іванна – завідувач кафедри англійської мови Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, кандидат філологічних наук, доцент, e-mail: ivanna_ozarko@outlook.com

Ozarko Ivanna – head of english department of Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, candidate of philological sciences, assistant professor, e-mail: ivanna_ozarko@outlook.com

Цитуйте цю статтю як:

Cite this article as:

Озарко І. Історіографічний аспект проблем підготовки вчителів іноземних мов у європейських вищих навчальних закладах / Іванна Озарко // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 21. – С. 124–127.

Ozarko I. *Historiographical Aspect of Problems Arising in the Process of a Foreign Language Teacher Training in European Higher Education Institutions, Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 21, pp. 124–127.

УДК 374.3

ОСАДЧА КАТЕРИНА,

кандидат педагогічних наук

(Україна, Мелітополь, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького)

OSADCHA KATERYNA,

candidate of pedagogical sciences

(Ukraine, Melitopol, Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytskyi)

orcid.org/0000-0003-0653-6423

**Ключові моменти державної політики США щодо тьюторства як індустрії додаткових освітніх послуг
Key Aspects of the State Policy of the USA Concerning Tutoring as an Industry of Supplementary Educational Services**

У статті висвітлюються ключові моменти державної політики Сполучених Штатів Америки (США) щодо тьюторства як індустрії додаткових освітніх послуг. Подано поняття освітніх послуг та додаткових освітніх послуг. Проаналізовано затребуваність тьюторських послуг у США на основі сайтів вакансій. Здійснено аналіз законодавчих актів США щодо тьюторства, зокрема, Закону «Про початкову та середню освіту», актів «Жодної відстаючої дитини» та «Кожен учень досягає успіху», та рекомендацій щодо впровадженні і виконання цих законодавчих актів для освітніх агенцій штатів та місцевих освітніх агенцій. На основі аналізу наукових статей та повідомлень у засобах масової інформації зроблено висновок про результати запровадження цих законодавчих актів для суспільства США, а також їх позитивний досвід для побудови стратегії розвитку тьюторства в Україні.

Ключові слова: тьюторство, зарубіжний досвід, Сполучені Штати Америки, США, законодавчі акти.